

ay 110/29

3 pages

Uittreksel.-

PARKET VAN DEN
PROCUREUR - GENERAAL.-

Weltevreden, den 15 December 1928.-

No. 2296/AP.-

S P O E D . -

Bylage I

Onderwerp:

Politioneel optreden op ver-
gaderingen.-

Geheim - Eigenhandig.-

Naar enz.

Met betrekking voorts tot de door den Gouverneur opge-
worpen vraag of tegen de ledenvergaderingen der P.N.I. niet behoort
te worden opgetreden moge worden medegedeeld dat deze tot dusver
nog slechts ter hoofdplaats Bandoeng geregeld worden gehouden.

Daar de toon op die bijeenkomsten echter te wenschen
overlaat (vergelijk dzz. September- en October- overzichten blz.
9 en blz. 9 en 10) en de P.N.I. daarmede eensdeels beoogt het zoo
hoog noodige kader te vormen, andersdeels de massa te beïnvloeden,
heb ik den Resident van Midden - Priangan bij mijn hiernevenomgaand
door tusschenkomst van den Gouverneur van West-Java tot genoemd
Afdeelingshoofd gericht geheim eigenhandig schrijven van heden
No. 2297/A.P. van eenige aanwijzingen voorzien hoe daartegen wel-
licht belemmerend kan worden opgetreden.-

Voorstander enz.

De Procureur - Generaal

bij het Hooggerechtshof van Ned. Indie,

(wg). J. K. Onnen.-

Voor eensluidend *uittreksel.* afschrift:

De Afd. Kab. der Alg. Secretarie,

A A N

Zijne Excellentie den Gouverneur-

Generaal van Nederlandsch - Indie.-

J. K. Onnen

A f s c h r i f t . -

PARKET VAN DEN
PROCUREUR - GENERAAL.-

Weltevreden, den 15 December 1928.-

No. 2297/A.P.-

Geheim Eigenhandig.-

Door het Hoofdbestuur der P.N.I. worden sedert eenigen tijd ter hoofdplaats Bandoeng geregeld druk bezochte leden-en/of cursus- en debatingvergaderingen gehouden, terwijl blijkbaar het voornemen bestaat om dergelijke bijeenkomsten binnenkort ook door de ressortcommissarissen dier partij te doen beleggen. Aangezien op die vergaderingen af en toe, min of meer bedenkelijke en tegen het Gezag gerichte redevoeringen worden gehouden en daarbij de bedoeling voorzit kader voor de partij te kweken en de massa in politieken zin tegen het Gezag te beïnvloeden, zoude ik U willen aanbevelen om vóór den aanvang van dergelijke bijeenkomsten af en toe door de politie, hoofd voor hoofd van de aanwezigen het bewys van lidmaatschap der vereeniging ter inzage te vorderen en dit indien noodig te controleeren aan de hand van de bestaande ledenlijst, teneinde te kunnen vaststellen of de bijeenkomst inderdaad een beslotene is.

Mochten de aanwezigen c.q. eenige hunner die lidmaatbewijzen niet kunnen produceeren, dan zal de politie de bijeenkomst kunnen beschouwen als een openbare staatkundige bijeenkomst waarvan 24 uur tevoren aan het Hoofd van Plaatselijk Bestuur had behooren te zijn kennisgegeven (zie artikel 5a juncto 9 van Stbl. 1919 No. 27) en zou zij naar omstandigheden en rekening houdende met de berichten welke zij tevoren over den aard van het op die bijeenkomst behandelde heeft ontvangen kunnen handelen door of de bijeenkomst

eenkomst

A A H
den Resident van Midden Priangan door
tusschenkomst van den Gouverneur van
West-Java te BATAVIA.-

eenkomst in den aanvang te sluiten en de aanwezigen te doen uiteen gaan dan wel door zelfde bijeenkomst bij te wonen teneinde van het daar besprokene kennis te nemen en rapport uit te brengen. (vergeleijk ook het zeer geheim rondschrjven van mijn toenmaligen ambtsvoorganger van 8 Januari 1921 No. 12/geh.A.P.)

Deze maatregel, die met tact en zonder den schijn van plagerij te wekken, door een deskundig en beleidvol ambtenaar zou dienen te worden uitgevoerd, biedt tevens het voordeel dat de ter bijeenkomst opgekomenen, al is dit ook ten onrechte, de gedachte zouden kunnen koesteren dat deze controle is bedoeld om na te gaan wie hamer als lid zijn toegetreden en zou daarom, nu dergelijke bijeenkomsten nog eerst kortelings zijn aangevangen niet onmogelijk er toe kunnen leiden dat de toeloop tot die bijeenkomsten min of meer werd gestuit.

T.g.t. houd ik mij aanbevolen voor bericht welke resultaten daarmede zijn bereikt.-

De Procureur - Generaal

bij het Hooggerechtshof van Ned. Indie,

(wg). J. K. Onnen.-

Voor eensluidend afschrift:

~~14~~ De Afd. Kab. der Alg. Secretarie,

Jaombach.

W. J. J.
Afschrift.- den td.Wd.Adviseur voor Inlandsche Zaken geh.eigh.

GEHEIM.

No.6x.-

*Ag. 110^a
7/1-29*

Buitenzorg, den 5den Januari 1929.-

*ag s g
mr J. M. K. K.*
Onderwerp: Politieel optreden op openbare P.N.I.-vergaderingen.

Met een afschrift van het daarby verhandeld geheim schryven van Uwen ambtgenoot van Midden-Java van 4 December a.p. No.91/G.E. heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal, UHoogEdelGestrenge kopielyk hierby ter kennisneming aan te bieden myn geheimen brief van heden No.5x, in hoofdzaak betreffende het optreden van de politie met betrekking tot openbare vergaderingen van de P.N.I.

Voor het overige naar den inhoud van deze correspondentie verwyzende wenscht Zyne Excellentie- zy het ook ten overvloede - nog eens onder Uwe aandacht te zien gebracht dat ~~een~~ eenheid in het politieel beleid en in het algemeen in de ten aanzien van de nationalistische beweging te volgen gedragslyn voor de Regeering een eerste voorwaarde is om de op Haar voor het algemeen politiek beleid rustende verantwoordelykheid te kunnen dragen, en dat die eenheid alleen gewaarborgd is indien de Hoofden van gewestelyk bestuur, met terzydestelling van persoonlyke inzichten, daarby de richtlynen volgen door de Regeering en namens Haar door het Hoofdparket aangegeven.

Aan

den Gouverneur van

1. West-Java.)
2. Oost-Java.)
3. Soerakarta) (Eigenhandig)
4. Jogjakarta)

VOOR

Afs.verleend a/d R.v.N.I. (Secr.),
den Proc.Gen., den R.G.A.Z., den
tyd.Wd.Adv.Inl.Z. en den Gouv.Midden-Java).

voor allen behalve West-Java. Van deze gelegenheid maak ik gebruik om UHoog-EdelGestrenge te doen toekomen een uittreksel uit den geheimen brief van den Procureur-Generaal van den 15den December a.p. No.2296/A.P. met afschrift van eene bylage, alsmede afschriften van diens geheim schryven van den 22sten dier maand No.2339/A.P. en bylage, betreffende cursus-byeenkomsten van P.N.I.-leden en vergaderingen van P.N.I.-debatingclubs.

De 1ste Gouvernements Secretaris,
(w.g.) H.A.Helb.

Voor eensluidend afschrift;

De Afd.Kab.der Alg.Secretarie,

Prömbach.

6

A F S C H R I F T voor den tyd.wd. Adviseur voor Inlandsche Zaken
geheim eigenhandig.

Buitenzorg, 5 Januari 1929.

Ag. 110.
9-1-29

GEHEIM

No. 5x.

Onderwerp: Politieoel optreden op openbare
P.N.I.-vergaderingen.

De in Uw geheim schryven van 4 December a.p. No. 91/G.E. vervatte beschouwingen over het politieoel optreden op openbare P.N.I.-vergaderingen hadden de volle aandacht van den Gouverneur-Generaal en hebben Zyne Excellentie aanleiding gegeven my op te dragen de volgende opmerkingen te Uwer kennis te brengen.

In de eerste plaats vereischt nadere bespreking het optreden van de politie op de den 14den October j.l. te Semarang gehouden vergadering van genoemde vereeniging. Gelyk UHoogEdelGestrenge terecht vermoedt heeft dat optreden slechts ten deele de goedkeuring van den Landvoogd kunnen wegdragen.

Zooals van Regeeringswege in den Volksraad werd verklaard was de uitlating van Ir. Soekarno dat het verdwynen van het Nederlandsch gezag de eerste voorwaarde is voor het herstel der Indonesische samenleving, inderdaad ontoelaatbaar, ook al werd zy op vroegere byeenkomsten van dien aard elders door de politie gepasseerd, en heeft de Semarang'sche politie op dit ontoelaatbare terecht by interruptie gewezen. Voor het kort daarop gevolgd nader ingrypen van de politie, waarby den spreker het woord werd ontnomen, bestond echter, naar de meening van den Gouverneur-Generaal geenerlei aanleiding.

Woordelyk zeide Ir. Soekarno:

"Nederland, welks leven afhankelijk is van de kolonisatie van Indo-

"nesië, zal natuurlyk de vryheid aan Indonesie niet uit eigen bewe-

Aan
den Gouverneur van Midden-Java.
(eigenhandig)

ging

(afs. verleend a/d Raad van N.I., den P.G.,
den R.G.A.Z., de andere Gouverneurs op Java
en den tyd.wd. Adv. Inl. Zaken).

"ging teruggeven, doch integendeel zal het al het mogelyke doen om
"van die kolonie voor altyd zyne bezitting te maken. Ook omdat het
"volk van Indonesie tot een ander ras behoort dan het Hollandsche
"volk, zal Nederland geen ruime houding aannemen tegenover Indonesië,
"wat wel het geval zou zyn, indien het volk van Indonesië uit Neder-
"landers bestond".

De uitspraak dat Nederland nooit vrijwillig Indie zal loslaten
kan men ^{om} zoo te zeggen dagelijks uit Europeeschen mond vernemen en in
de Europeesche pers lezen. Waaron - zoo vraagt de Landvoogd zich af -
mocht Ir. Soekarno niet openlyk uiting geven aan eene overtuiging
welke vry algemeen in vele kringen, Europeesche en Inlandsche, leeft
en daar ronduit wordt uitgesproken.

En wat de tweede zinsnede aangaat, hetgeen hier in werkelijk-
heid is gezegd is geheel iets anders dan "dat de Regeering tegenover
de Inlandsche bevolking eene minder ruime houding aanneemt dan tegen
Nederlanders". Ir. Soekarno constateerde niet dat de Nederlandsche
Overheid ten ongunste van de tweede groep discrimineert tusschen de
Europeesche en de Inlandsche bevolkingsgroepen, maar alléén dat Zy
als Europeesche Overheid aan "Indonesie" niet alleen geen zelfstan-
digheid zal geven maar dit land ook niet die ruimte, n.l. den dominion
status, zal geven die het geven zou, indien de bevolking uitsluitend
uit Nederlanders bestond. Dit standpunt moge onjuist zyn, verklaarbaar
is het zeker en daaruit de conclusie te trekken dat de bewuste zinsnede
"duidelijk op haatzaaien berokend" was, dat hier eene "al dan niet ge-
raffineerde poging om het gezag te ondermynen" viel te constateeren
en dat Ir. Soekarno beoogde te doen uitkomen dat de Nederlanders
"zelfzuchtig en onrechtvaardig" zyn gaat, naar het inzien van den
Gouverneur-Generaal, ongetwyfeld veel te ver, evenals Uwey's conclusie
dat spreker de suggestie wilde wekken "dat een gewelddadig conflict
"met een gehaten vyand onvermydelyk is".

Dat vóór de vergadering van politiewege aan hare leiding
eene ernstige waarschuwing was gegeven om matiging te betrachten en
dat, toen daarvoor voldoende aanleiding bestond, die waarschuwing

tydens de vergadering werd herhaald, was volkomen juist; eveneens onderschryft Zyne Excellentie volkomen Uw betoog dat de politie scherp moet toezien dat hare waarschuwingen niet in den wind/geslagen worden en dat, als dat wél geschiedt, niet meer met een waarschuwing kan worden volstaan doch meer effectief moet worden ingegrepen door aan sprekers het zwygen op te leggen of desnoods de vergadering uiteen te doen gaan.

Het gaat hier echter uitsluitend om de concrete vraag of op het oogenblik dat Ir. Soekarno het woord werd ontnomen, hy inderdaad blyk had gegeven van verwaarloozing van de gegeven waarschuwingen en die vraag beantwoordt de Landvoogt stellig ontkennend.

Het is niet de bedoeling van den Gouverneur-Generaal hiermede een bepaald verwijt tot de Semarang'sche politie te richten. Zyne Excellentie besoft daarvoor te goed hoe moeilyk en hoe uiterst delicaat de taak der politie op vergaderingen als deze is en hoezeer mistasten daardoor tot de verklaarbare mogelykheden behoort. De moeilykheid voor de politie schuilt hierin, dat zy enerzyds met nauwgezetheid er tegen moet waken dat het gezag wordt aangetast, maar zich er anderzyds ook ter dege rekenschap van dient te geven, dat ingrypen op een onjuist moment den indruk moet wekken, welke door het incident te Semarang gewekt is, dat zy incidenten uitlokt en ter vergadering verschenen is met het vooropgezette doel om haar te doen mislukken. Daarmede verspeelt de politie haar moreel gezag en wordt op de Overheid het odium gedrukt dat Zy niet alleen de actie van de bepaalde vereeniging, welke in een gegeven geval door minder juist optreden der politie wordt getroffen, maar ook de volksbeweging in haar geheel wil onderdrukken.

Wat nu de vraag betreft welke beginselen in het algemeen het optreden van de politie dienen te beheerschen, deze vraag is in het vorenstaande in hoofdzaak reeds beantwoord.

Het is practisch ondoenlyk ten deze gedetailleerde instructies te geven welke in elk voorkomend geval een richtenoer kunnen bieden, ook omdat rekening moet worden gehouden met het karakter van elke ^{gadering} ~~vergadering~~. Is er een opgewonden stemming en een publiek dat

fel reageert op hetgeen door de sprekers wordt gezegd, dan kan minder door de vingers worden gezien dan in een vergadering waar de sprekers slechts in ~~de~~ geringe mate de belangstelling van het publiek gaande maken. Ook de wyze van spreken kan invloed hebben op de houding der politie; stambuging, gebaar enz. kunnen op zich zelve onschuldig schynende zinnen een kwaadaardig karakter geven.

Ben te regourens politioneel optreden op openbare P.N.I.-vergaderingen acht Zyne Excellentie echter vooralsnog ongewenscht. Hetgeen de Procureur Generaal daaromtrent heeft opgemerkt in zyn aan UHoogEdelGestrenge gericht geheim schryven van 6 Augustus j.l. No. 1459/A.P. en in zyn geheimen brief van den 16den dier maand No. 1558/A.P., in afschrift overgelegd by myn geheim schryven van den 20sten dierzelfde maand No. 518/X, wordt door den Landvoogd ook nu nog onderschreven; ook v.z.v. betreft een mogelyke toepassing van de bepalingen tot beperking van het recht van vereeniging en vergadering.

Het door den Landvoogd geduchte gevaar, dat door dergelyke toepassing of door een te ruimend optreden der politie de openbare actie der P.N.I. in eene ondergrondse en illegale actie zal worden ongezekt, is niet denkbeeldig. Der Regeering is bekend dat als rechtstreeksch uitvloeisel van het optreden der politie op de bewuste vergadering te Samarang in P.N.I.-kringen een streven zich heeft geopenbaard om aan elke openbare actie een einde te maken. Een uitsluitend ondergrondse actie acht de Regeering zóó bedenkelyk, dat Zy het met Hare verantwoordelykheid niet overeen kan brengen het in die richting te sturen.

Evenmin vindt de Gouverneur-Generaal nu reeds voldoende aanleiding om het lidmaatschap van de P.N.I. onvereenigbaar te verklaren met het bekleeden van een Landsbetrekking. Naar de meening van Zyne Excellentie is er geen voldoende reden om h.t.l. leden eener politieke party welke de verdwyning van het Nederlandsch gezag als einddoel in haar vaandel heeft geschreven, uit Landsbetrekkingen te weren. Daartoe is het oogenblik eerst gekomen wanneer die party duidelyk op geweldadige actie aanstuart. Bovendien verzet zich een practisch bezwaar tegen den door UHoogEdelGestrenge aanbevolen maatregel en wel dat door ver-

wydering uit 's Lands dienst van leden der P.N.I., deze vereeniging geholpen wordt aan kader, waarvan het gans, gelyk UhoogadelGestrenge bekend zal zyn, in de party zoo ernstig wordt gevoeld.

Welk standpunt de Regeering in het algemeen tegenover de nationalistische beweging, in het byzonder tegenover de P.N.I., inneemt en door Haar organen wensch te zien ingentmen blykt voldoende duidelyk uit myn bovenaangehaald schryven van 30 Augustus j.l. Zy aanvaardt die beweging als een feit en acht het uitgesloten dat het mogelijk zou zyn haar den kop in te drukken. Forsch ingrypen door interneering, vergaderbependingen, door het practisch onmogelyk maken van vergaderingen door een stelselmatig straf optreden der politie en door dergelyke maatregelen, is eenvoudig genoeg, behoeft zelfs voor eenigen tyd een schynbaar succes, maar de Regeering behoort verder te zien en kan niet voor Hare verantwoording nemen dat eene beweging, welke op zich zelve natuurlyk is en door ons eigen in de laatste decennia gevolgd koloniaal beleid is mogelijk gemaakt en bevordert, door Overheidsmaatregelen in een revolutionnaire richting wordt gedreven, zoolang nog kans bestaat dat de groote meerderheid ten slotte de evolutionnaire richting zal verkozen. Of en in hoeverre dit het geval zal zyn kan mi nog niet beoordeeld worden; de situatie kan veranderen, kan zelfs snoedig veranderen en dan zal de Regeering niet aarzelen ook de uiterste maatregelen te nemen, welke te Harer beschikking staan, maar, voorzover de Regeering, welke toch beter dan wie ook in staat is de beweging in haar geheel te overzien, zich een oordeel over de huidige situatie kan vormen, is de tyd voor zogenaamde "forsche" maatregelen nog niet gekomen.

In het algemeen mag verder niet worden voortygenien, dat de historie duidelyk leert dat een volksbeweging als deze door Overheidsmaatregelen niet alleen niet kan worden gestopt maar dat zy groeit en militanter wordt naarmate zy meer weerstand ondervindt.

Ten slotte moet ook rekening gehouden worden met een kant van de zaak, welke ook reeds in myn meergenoemd schryven werd belicht.

Zonder

Zonder overdryving kan men zeggen dat, althans op Java, het denkend gedeelte der bevolking, de ambtenaren inclus, op enkele uitzonderingen na in zyn geheel sympathiseert met de nationalistische strooming, ook al zyn er gelukkig nog zeer velen, die de P.N.I.-actie afkeuren. Forsche maatregelen tegen die actie, zoolang zy niet op voor ieder sprekende wyze geboden zyn, moeten er toe leiden, dat die veelal onuitgesproken maar daarom niet minder levende sympathie zich openlyk zal demonstreeren. Nu is er nog veel verdeeldheid, maar nauwe aansluiting is van voortydigforsch ingrypen door de Overheid stellig te verwachten. En dan houde men toch in het oog dat het steeds bezwaarlyker ^{zal} ~~z~~ worden de Nederlandsche leiding hier te lande, zoolang daaraan in het belang der bevolking zelve nog zoo ontwyffelbaar behoefte bestaat, te verzekeren indien dit moet geschieden zonder en zelfs tegen de wenschen van het geheele Inlandsch "intellect", en dat de gestadige toeneming van het aantal der intellectueelen, indien zy allen vyandig tegenover die leiding staan, onvermydelyk op den duur die besmetting van de massa tengevolge zal hebben, welke UHoogEdelGestrenge en andere voorstanders eener andere politiek hopen te kunnen voorkomen.

Ook thans betwyfelt Zyne Excellentie het of Zy er in geslaagd is UHoogEdelGestrenge en Uwe medestanders tot een ander inzicht te brengen, maar, hoe dit ook zy, de Landvoogt moet er op kunnen rekenen, dat U Uwe inzichten ondergeschikt zal weten te maken aan de Zyne en dat daarvan verder uit de houding van het bestuur en van de politie in Uw gewest zal blyken. Waar de verantwoordelykheid voor den gang van zaken by den Gouverneur Generaal en alléén by Hem berust, zou Zyne Excellentie niet kunnen toelaten dat in een bepaald gewest een politiek ten aanzien van de Inlandsche beweging wordt gevoerd, welke Zy met die verantwoordelykheid niet zou kunnen dekken.

Door het vorenstaande heb ik de eer aan de my verstrekte opdracht te voldoen.

Van deze gelegenheid maak ik gebruik om UHoogEdelGestrenge een uittreksel te doen toekomen uit den geheimen brief van den Procureur

FOUR

Abus
vnt
in
Smeek
"Calijn".

reus-Generaal van den 15den December a.p. No. 2296/A.P. met afschrift van een bylage, alsmede afschriften van diens geheim schryven van 22 December d.a.v. No. 2339/A.P. en bylagen, betreffende de ook in Uw aangehaald schryven besproken cursus-byeenkomsten van P.N.I. leden.

Verder gaat gierby nog een extract uit een schryven van den Regeeringsgemachtigde voor Algemeene Zaken van 4 December a.p. No. 4-42 en een afschrift van de bylage daarvan, betreffende de in den Volksraad door den heer Dwidjosewojo ter sprake gebrachte bejegening door de politie van het lid van het Hoofdbestuur van Boedi-Oetomo, den heer H. Soetedjo.

De late Gouvernements Secretaris,
(w.g.) H.A. Halb.

Voor eensluidend afschrift:
De Afd. Kabinet der Alg. Secretarie,

J. Hambach
